

NATURVÅRD I SVERIGE OCH UTLANDET

Av förste intendenten KAI CURRY-LINDAHL

I. Sverige

NATURVÅRDEN HAR under senare år på relativt kort tid ryckt fram i förgrunden i samband med olika viktiga samhällsfrågor. För blott några decennier sedan ansågs naturvårdens män i Sverige utgöra en samling idealister och fanatiker, som sällan togs på allvar. Man lyssnade kanske på argumenten, men man tog knappast intryck därav. I dag är situationen en helt annan. Naturvården har blivit en realitet både för myndigheter och enskilda, ehuru vägen ännu är lång, innan en besinningsfull biologisk bedömning av planerings- och exploateringsfrågor erkännes som en av de mest fundamentala för människans egen skull.

I andra länder visar naturvården en liknande utveckling. Många stater har på detta område hunnit betydligt längre än vi, medan andra ligger långt efter. De senaste tio åren visar en oavbrutet ökande aktivitet och influens av naturvårdsorganen i flertalet kulturländer. Det internationella samarbetet har intensifierats och redan gett prov på glädjande resultat.

Vad är naturvård?

Vad menas då egentligen med naturvård? I mångas uppfattning betyder det skyddet av sällsynta växt- och djurarter, alltså en sysselsättning som endast utövas av en liten begränsad krets av naturintresserade. Den moderna, på biologiska realiteter grundade naturvården omfattar oändligt mycket mera. Naturvård av i dag är det samma som skötseln av de levande naturtillgångarna — av marken, vattnen, skogarna och fälten — m. a. o. en sund förvaltning av det kapital, som naturen utgör och på vilket mänsklig existens och ekonomi är uppbyggd. Naturvården måste med nödvändighet reagera mot det sätt på vilket människan hittills plundrat jordens biologiska kapital. Argument och bevis behöver icke saknas. Jord- och vattenförstöring i enorm skala bär praktiskt taget överallt, där människan verkat, vittnesbörd om hur farligt det är att i det långa loppet arbeta mot naturen. Medelhavsområdet kan tjäna som ett talande exempel. Det är inte klimatet utan männi-

skan och hennes husdjur som förvandlat de fordom rika och bördiga länderna kring Medelhavet till fattiga, improduktiva och traktvis ökenartade områden. Denna utveckling har visserligen tagit några tusen år, men den fortsätter i accelererande takt. Och i Amerika har människan visat att samma destruktion kan åstadkommas på blott några få århundraden. Med dagens enorma tekniska resurser kan förvandlingen till förödelse ske under några få år; skogsskövlingarna i tropiska Afrika utgör ett talande bevis härpå. Denna utveckling är i det långa loppet till människans nackdel, men detta förhållande är långtifrån uppenbart för teknikerna.

Vi har ingen rätt att anklaga föregående generationer för att de föröjt stora delar av jorden, ty de visste inte till vilka konsekvenser deras ingrepp skulle leda. Det vet vi emellertid i dag. Därför är det ansvarslöst, då man mångenstädes alltjämt fortsätter i samma spår. Morgondagens generationer kommer med visshet ej att bedöma våra misstag lika milt som vi gör med dem som föregått oss.

Människan har den stora fördelen framför andra djurarter att genom sitt intellekt kunna ackumulera och utnyttja erfarenheter och lärdomar även från andra geografiska områden än dem vi själva bebör. Detta sker också, men nästan uteslutande ur rent teknisk synpunkt, samtidigt som vi alltmer av-

lägsnar oss från vårt biologiska ursprung, glömmade att vi trots vår uppfinningsrikedom och makalösa tekniska omvärld är beroende av den biologiska miljön.

Naturvård är sålunda ett begrepp med mycket vid marginal. Bl. a. inrymmer den människan. Att få henne att besinna att hon inte kan springa ifrån sitt biologiska beroende är faktiskt ett av de allra viktigaste naturvårdsproblemen. Det vore ansvarslöst av moderna biologer, om de inte ständigt påminde om detta faktum. Tyvärr sker det i alltför liten skala, inte minst i Sverige.

Trots att modern naturvård numera möter bättre förståelse och på mångt håll rentav respekt, är samhället av i dag i stort sett likgiltigt för naturvårdsproblemen. Detta framgår praktiskt taget dagligen av åtgärder, som beslutas och verkställas. Kortsynhet, oförstånd och negligerande av biologiska fakta är de främsta hindren för att naturvårdens synpunkter beaktas, än mindre omsättas i praktiken. Den pågående misshushållningen med våra sjöar och rinnande vatten är ett gott exempel härpå. Kloaktömnings- och industriella föroreningar förstör vattnens produktionsförmåga (fiskeavkastning), omöjliggör sjöarnas utnyttjande som reservoarer för samhällens vattentäkt och som rekreationskällor för fiskande och badande människor, vartill kommer att förorenade vatten kan utvecklas till far-

liga sjukdomshärdar. Många sjöar och träsk har också misshandlats genom dräneringsåtgärder, vilka i ett förbluffande stort antal fall har haft enbart negativa följder: sjunkande grundvatten, allt intensivare torra, sämre skördar på närliggande fastmarksjordar, utarmning av den beskattningsbara faunan (änder och fiskar), förlust av det rekreativa värdet osv. Även grustäkter i åsar har visat sig vara fatala för grundvattensnivån.

Detta är endast några få exempel på misshushållning inom blott en sektor av naturen, nämligen sötvattnen.

1940- och 1950-talens stridsfrågor

Som rörelse är den svenska naturvården något mer än 50 år. Under detta halvsekel har naturvården som idé utvecklats från de första trevande tankegångarna om nödvändigheten att punktskydda enstaka objekt — t. ex. flyttblock, egendomligt växande träd, enstaka växt- och djurarter utan att beakta labiliteten och de ekologiska sammanhangen i naturmiljön — till den översiktliga biologiska grundsyn som i dag präglar den sansade naturvården. Man kan under detta utvecklingsskede skönja vissa perioder, under vilka arbetet inom naturvården dominerats av en verklig kamp, en kraftmätning riktad mot en bestämd sektor, vilken man på naturvårdssidan ansåg vara förödande för svensk natur. Under de senaste 20 åren har det framför allt

varit två motståndare, med vilka naturvården fört en hård strid: jägarna och vattenkraftexploatorerna.

Under hela 1940-talet och en del av 1950-talet var naturvården invecklad i en kontinuerlig batalj med jägarnas sammanslutning, Svenska Jägareförbundet. Frågan gällde något så viktigt som medbestämmanderätt för naturvården i frågor gällande jakt- och fridlysningsstider för däggdjur och fåglar, ett område, inom vilket jägarna hade varit allenarådande med för många djurarter olyckligt resultat. I denna batalj använde de med stora resurser och goda förbindelser rikt utrustade jägarna ofta hårda metoder mot den fattiga naturvårdens ideellt arbetande biologer. Så småningom vann emellertid naturvårdens synpunkter alltmer beaktande hos myndigheterna, och dess ord tillägges numera stor vikt i alla frågor rörande vår fauna. Den 15-åriga konflikten ledde sålunda till seger för naturvården, en framgång som nu medfört samarbete mellan de förr stridande parterna. Den kanske avgörande faktorn för denna utgång var att Domänstyrelsen under generaldirektör Erik W. Höjer beaktade naturvårdens argumentering och införde en helt ny syn på jaktfrågorna.

Den andra stora kraftanspänningen från naturvårdens sida under de två senaste decennierna har gällt försöken att motverka eller åtminstone bromsa den vandalisering som främst Norrland utsatts

för genom de stora vattenregleringarna för elkraftändamål. Det har varit en synnerligen ojämn kraftmätning mellan ideellt arbetande naturvårdare, som på fritid fått föra kampen mot en ofta hänsynslös motståndare, vilken enbart för propaganda erhöll större statsanslag än vad naturvården tilldelats för alla sina verksamhetsgrenar. Det ter sig tragiskt att naturvårdens uppfattning, som inte ens är en avancerad åskådning utan grundar sig på fakta och ackumulerade erfarenheter av tidigare misstag, kombinerad med en sansad framtidsbedömning, skall i ekonomiskt underläge behöva kämpa så hårt och hittills i stort sett resultatlöst för att icke oersättliga värden av svensk natur i onödan går till spillo.

Först i slutet av 1961 kom det till ett slags uppgörelse mellan naturvården och Vattenfallsstyrelsen. Denna har kommenterats som en framgång. Det beror på vilken part som granskar överenskommelsen. För naturvårdens del betyder den i varje fall ett klart nederlag. Dessutom kan naturvårdens »fred» med Vattenfallsstyrelsen inte betraktas som annat än ett tillfälligt stillestånd. Praktiskt taget alla frågeställningar gällande de återstående vattnen kvarstår. De senare är tyvärr inte längre så många.

Naturvårdens uppgifter är allomfattande

De svenska naturvårdsproblemen består emellertid inte enbart

av frågor gällande vår fauna och vattenkraftexploateringarna. Vatten- och luftföroreningar, erosion och jordflykt, grustäcker och torrläggningar, giftspridningar och oljeutsläpp i haven antyder några pockande och olösta spörsmål inom det breda register av ärenden naturvården har att arbeta med.

Den sociala aspekten på hur naturen i Sverige skall utnyttjas har under senare tid kommit alltmer i förgrunden. Detta är glädjande och framhäver naturens betydelse som en rekreativ faktor, men företeelsen kan också leda till att ömtåliga, kvalificerade naturvärden slitas ned genom mänskliga invasioner. Allemansrätten är en utomordentlig tillgång, men den missbrukas i Sverige och måste, om utvecklingen fortsätter i samma riktning som hittills, modifieras inte blott för naturen själv utan också av hänsyn till den privata äganderätten.

Sverige har bland ett fåtal europeiska nationer förmånen och lyckan att ännu äga stora områden av relativt orörd natur, vartill kommer att även kulturlandskapet mångenstädes är så mångfasetterat och rymligt att där alltjämt finns stora naturvärden. Detta är ett värdefullt, i Europa nära nog unikt kapital, som det gäller att bevara och förvalta för nuet och framtiden.

Det är inte blott svenska industriprodukter och våra städer med deras kulturminnen som gör vårt land rikt och uppskattat utanför våra

gränser. Mycket tyder på att en allt större del av turistströmmen från utlandet söker sig till Sverige för naturens skull. Det svenska landskapet med dess kuster, skogar, sjöar och älvar är vad numera allt flera människor avser med begreppet Sverige.

Genom bilismens enorma och snabba utveckling har de svenska vildmarksområdena under de senaste åren kommit att rekreativt utnyttjas i en utsträckning, som inte ens anades för något tiotal år sedan. Detta är en glädjande och sund utveckling, men den medför också nackdelar.

Våra nationalparker och naturreservats berättigande, utnyttjande och funktion har av olika skäl på sistone kommit i rampljuset. Framför allt har vattenkraftexploateringen, som nu åter är i färd med att förgripa sig på nationalparkerna, aktualiserat frågan om deras status. Det har påståtts att nationalparkerna utgör en tummelplats för några få privilegierade och att dessa reservat i stället bör göras tillgängliga för en bred, bilburen publik. Förespråkarna för denna uppfattning menar, att man endast på det viset med framgång gentemot naturexploatörer skulle kunna försvara och bibehålla de nuvarande nationalparksgränserna. Om denna syn är riktig, så utgör det ett andligt fattigdomsbevis för Sverige. Ty i verkligheten har vi råd att hålla oss med både vetenskapliga reservat och turistupprustade na-

turparker. Det är groteskt att man i ett välsituerat land som Sverige med en mycket liten befolkning, med en i relation till andra länder mycket stor landyta till förfogande och med Europas högsta levnadsstandard, över huvud taget behöver diskutera något så självklart som att åtminstone några värdefulla delar av detta väldiga land skall bevaras i ursprungligt eller väsentligt oförändrat skick.

Nationalparker och naturparker

Utlandet häpnar inför det faktum att det rika Sverige inte ens anser sig kunna behålla sina nationalparker intakta. Exploateringsplanerna på dessa reservat aktualiserar frågan om hur dylika områden bör utnyttjas, ifall de får bestå.

I första hand anmäler sig två viktiga intressen: det sociala och det vetenskapliga. Nationalparker och naturreservat behövs för rekreation resp. naturvetenskaplig grundforskning. Dessa två syften behöver inte vara kontroversiella.

Vad beträffar den rekreativa sidan kan först konstateras att såväl den svenska allmänhetens som utlandsturisternas utnyttjande av naturen som rekreationskälla blivit alltmer omfattande. Sportfiskets explosiva utveckling är ett exempel härpå, ehuru hämtat från blott en sektor av friluftslivet. Uppenbarligen befinner vi oss f. n. blott i starten för den mänskliga lavin som är i färd med att invadera svensk natur. När andra länder i Europa nått

samma medellevnadsstandard och biltäthet som Sverige, kan vi med största sannolikhet vänta en stark ström av bilburna turister, vilkas främsta färdemål blir våra vildmarkspräglade områden, den del av Sverige som för t. ex. engelsmän, tyskar, fransmän och italienare har den största lockelsen.

Inte blott detta perspektiv utan även förhållandena av i dag nödvändiggör två olika slag av rekreationsområden i fri natur. Den ena typen skall tillgodose kollektiv massrekreation i form av praktfulla men inte särskilt ömtåliga naturområden. Den bilrörliga turistströmmen bör kanaliseras dit genom goda vägar, bekväma serviceanläggningar, goda sportfiskemöjligheter, lättåtkomliga utsiktsplatser. Här antytt program ingår redan i Domänstyrelsens plan för naturparker, vilka dessutom skall kunna producera skog. Det blir ett slags kontinuerligt sambruk av skogsområdena, dels rekreation, dels virkesproduktion.

Inom massrekreationsområdena kommer trycket på naturen att bli mycket stort. Allt större efterfrågan på rastplatser, fiskeplatser, badplatser, småvägar vid sidan om huvudvägarna, lägerplatser och turiststationer av olika standard är att vänta. Därför gäller det att i god tid avsätta stora naturparker, belägna i olika delar av Sverige och representerande vitt skilda naturtyper. Lyckligtvis har vi stora möjligheter att förverkliga ett dy-

likt program. Sådana naturparker skulle komma att framdeles spela en väsentlig roll som fritidsområden för ett alltmera tätbebyggt Europa och ett i accelererande skala, befolkningsmässigt sett, urbaniserat Sverige.

Men inte alla människor är tilltalade av att för rekreation dela naturens glädjeämnen med ett kollektiv. Komfort är numera något, som många under semestertid söker sig bort ifrån. Man har nog därav under större delen av året. För alltflera är det ett livsbehov att komma bort från civilisationens avigsidor i form av trångboddhet, matköer och bilarnas avgaser. Sådana människor söker sin rekreation i avsidet belägna naturområden. Denna typ av rekreationsområden utnyttjas visserligen blott av ett fåtal jämfört med det stora antal turister, som samtidigt med rekreation i naturmiljö önskar bekvämlighet och service. Även om gruppen av vandrare i genuina vildmarksområden som t. ex. de lappländska nationalparkerna är liten, så finns det ingen anledning att bortse från denna minoritets önskemål, vartill kommer att denna troligen är stadigt ökande. Argumentet att de för envar öppna nationalparkerna blott är till för få privilegierade och därför oberättigade står sig inte alls.

Den typ av rekreationsområden som representeras av de stora nationalparkerna i Sverige skulle till väsentliga delar nivelleras, om däri

byggdes vägar och serviceanläggningar, de skulle förlora just det som gör dem särskilt värdefulla. Men man kan tänka sig turistanläggningar utanför sådana skyddsområden. Därifrån bör vandringsleder föra till och in i nationalparkerna. Utmed dessa stigar bör också övernattningsplatser i kåtor eller kojor finnas tillgängliga.

De vetenskapliga kraven på utrymme för grundforskningen behöver inte komma i konflikt med härovan skisserade upprustning av leder och rastplatser inom nationalparkerna. Orörd natur är en nödvändighet för många slag av forskning. Långsiktiga undersökningar av biologiska skeenden i naturmiljö kan numera knappast göras annorstädes än i våra nationalparker och större domänreservat. Naturvetenskaplig grundforskning i orörd natur kan medföra oväntad positiv utdelning, ge vägledning i många frågor och i tid varna för de förödande misstag mänskligheten så ofta gör. Orörd natur kan framdeles visa sig vara en förutsättning för mänskligt fortbestånd. En liten fläck av orörd prärie var penicillinet ursprung.

Sverige har ännu den för Europa enastående förmånen att kunna välja väg för morgondagens naturutnyttjande. Målet bör vara: 1. Långsiktig, biologisk planering av de levande naturtillgångarna. 2. Många och stora naturparker för befolkningens behov. 3. Flera och representativa nationalparker som

särskilt kvalificerade reservat för forskning och vildmarksvandringar. 4. Bevarandet av flera representativa älvsystem från källorna till havet för nutida och framtida forskning.

Ett dylikt differentierat program för naturreservaten torde ur flera synpunkter vara nödvändigt. Med tanke på kommande slakten och ökade fritidsmöjligheter i en alltmer mekaniserad och jäktad värld framstår det som en skyldighet för dagens generationer att framsynt tillgodose morgondagens behov av rekreation i fri natur. Med »fri natur» menas icke att människans odlingsformer alltid skall vara bannlysta där. Tvärtom, i vissa fall är de nödvändiga för att bevara ett naturområdes karaktär.

De svenska nationalparkernas karaktär av okränkbara naturområden knäsettes gång på gång av regeringen genom Vattenfallsstyrelsens våldtäkter av dessa jungfruliga marker. Man har reglerat Sädvajaure, som delvis ligger i Peljekaise nationalpark, gjort ett smärre ingrepp i Muddus nationalpark, och Stora Sjöfallets nationalpark utgör numera genom tidigare exploatering ett hån mot nationalparksidén. Dock äger sistnämnda nationalpark alltjämt så stora värden, att det alls inte är likgiltigt, om ytterligare struhtag tas på den.

Frågan härom har emellertid också en principiell sida. Redan benämningen »nationalpark» antyder att det inte rör sig om områden

vilka som helst. Nationalparkerna är avsatta av Sveriges riksdag i syfte att för framtiden bevara för forskning och rekreation värdefulla naturområden. Vad tjänar det till att högtidligt proklamera instiftandet av dylika reservat, när det tummas på deras syften så snart någon tycker sig ha ekonomisk fördel därav? Eftersom Vattenfall tydligen inte respekterar de värden för vilka nationalparker av riksdagen inrättats, så bör väl frågan om dessa områdets eventuella exploatering prövas av riksdagen, innan den behandlas av domstol?

Internationellt betraktas nationalparker som för ett kulturland omistliga institutioner. Dylika reservat är okränkbara, annars är de inga nationalparker. I Schweiz har en vattenkraftutbyggnad i en nationalpark avvärjts genom en kraftig folkopinion. På Ceylon skapades de första reservaten redan 1899, de är nu nationalparker och hållas i orört skick trots det starka befolkningstrycket. I Kongo, där belgierna varit föregångsmän i skötseln av afrikanska nationalparker, har den brokiga floran av hittillsvarande central- och provinsregeringar visat sig förstå nödvändigheten av att låta sådana områden förbli intakta. Nationalparkerna i Kongo har — mirabile dictu — visat sig vara de enda institutioner i landet som inte fallit sönder, trots att de sedan 20 månader kämpar med stora ekonomiska svårigheter — all turism ligger ju nere. FN är

i färd med att upprätta en officiell förteckning på nationalparker världen runt. En dylik lista är avsedd att tjäna som exempel för länder, som på grund av sin kulturnivå ännu inte har instiftat nationalparker. I Sverige följer vi alltså en motsatt väg, brytande mot regler, som i övriga delar av världen anses som självklara.

Naturvetenskapligt sett fungerar nationalparkerna som arkiv, vare sig de är utforskade eller ej. De utgör ett riksarkiv, som man inte kan plocka sönder bit för bit. Detta förstår och respekterar man överallt i världen, men i Sverige är det staten själv, som saboterar nationalparkernas helgd.

Ett statligt naturvårdsorgan nödvändigt

Svensk naturvårds största svaghet har hitintills varit dess organisatoriska splittring. F. n. pågår en naturvårdsutredning, som man får hoppas kommer att bringa ordning och reda på detta fält. Hur detta kommer att slutligen te sig är f. n. oklart. Nödvändigt är dock att ett statligt naturvårdsorgan inrättas. Ett sådant borde ha skapats för länge sedan. Angeläget och självfallet är att ett dylikt ämbetsverk erhåller en biologisk förankring, annars kommer mycket av dess arbete att bli förfelat. Dess tjänstemän bör från organets centrum till dess periferi utgöras av huvudsakligen biologer, inte jurister, ekono-

mer och tekniker. Annars kan stämman av ett organ med betoning på naturvård aldrig urskiljas i kören av röster inom den svenska förvaltningen, och situationen förblir i stort sett densamma som nu, nämligen att den biologiska grundsynen på samhälls- och planeringsfrågor går förlorad.

Många frågar sig måhända på vilket sätt naturvården kan bidra till positiva lösningar av moderna frågor i samhälle och produktion, ty oftast betraktas naturvården som en envis nejsägare till all exploatering. Är det inte lyx, kanske rentav farligt att ha en dylik broms på all utveckling i ett på naturresurser så rikt land som Sverige?

Man måste göra klart för sig att naturvård i modern mening betyder ett ur mänsklig synpunkt klokt utnyttjande på lång sikt av naturens levande tillgångar. Naturvården täcker exempelvis även viltvården, som befattar sig med den vilda landfaunan och som utgör en betydligt större nationell tillgång än vad man i allmänhet hittills föreställt sig. Fiskevård samt fisket i hav och sötvatten hör också till naturvårdens intresseområde.

Med största säkerhet lönar det sig att satsa på naturen som producent av ekonomiska och rekreativa värden, för vilket behövs inte blott en omorganisation av den svenska naturvårdsadministrationen utan också en utbyggd forskningsapparat.

Det är nödvändigt av samhällsliga skäl att också naturvårderna

läggas i vågskålen och objektivt bedömas. Framdeles måste naturvården möta upp som likaberättigad part vid förhandlingar med industriella exploatörer, det må gälla vattenregleringar, sjösänkningar eller andra naturomställande ingrepp. På detta fält måste en helt ny giv utvecklas, varvid grundsynen bör vara att naturvården likaväl som exploateringssidan erkännes arbeta för den samhälleliga nyttan. Alla synpunkter och faktorer, baserade på grundliga utredningar, måste beaktas innan ett beslut fattas. Den föråldrade vattenlagstiftningen måste hyfsas till. Natursidan har visserligen redan nu många stabila argument att bygga sin opposition på, trots att denna part hittills på grund av ekonomisk undernäring inte haft möjligheter att lägga fram ett ens tillnärmelsevis lika omfattande utredningsmaterial som motparten. Skulle ett dylikt kunna framläggas, kommer sannolikt ytterligare en rad nu dolda faktorer att tala för naturvårdens sak.

Naturvårdsforskningen måste intensifieras

Med en upprustad natur- och viltvård kan samhällsproblemen bedömas mångsidigt och med biologiskt perspektiv, något som hittills saknats. Dithän kan vi dock inte komma utan en intensifierad naturvårdsforskning, och inom dess ram hör viltforskningen till de vik-

tigare. Enbart av rent ekonomiska skäl kan man peka på ett mångtal frågeställningar, som bör redas ut, och om man hade möjligheter att med forskning angripa hela fältet av inom svensk viltvård olösta problem, så kommer man med största sannolikhet, när resultaten föreligger, att finna hur nödvändig en dylik investering i verkligheten var. Då kommer det att gå upp för allt fler att naturens levande och förnybara tillgångar även av ekonomiska skäl är värda att satsa på. Med konventionella och orealistiska synpunkter betraktar statsmakterna natur- och viltvården som något exklusivt och onyttigt. Det är riktigt att natur- och viltvården som vetenskap knappast trampat ut barnskorna, men disciplinen växer snabbt och har snart nått mogen ålder. I andra kulturländer har utvecklingen varit densamma, ehuru tidtabellen varierat och ofta legat före vår egen.

Det kan inte ligga i något lands intresse att ovist föröda produktiva naturtillgångar. Ändå handlar man på detta område i Sverige många gånger i blindo, bländad av teknikers och ekonomers utsagor, döv för biologers varningar och rekommendationer. En av mänsklighetens viktigaste angelägenheter är att rätt förstå den grund som tryggar vår existens, nämligen hur naturen — vattnen, marken, vegetationen, djuren — fungerar. Om det på något verksamhetsområde i Sverige behövs forskning, så är det på detta

fält, ty överallt i världen, där sakläget undersökts, visar det sig att det lönar sig att samarbeta med naturen, inte att arbeta emot den, som hittills mestadels varit fallet. Den biologiska bedömningen av planerings- och exploateringsfrågor är fundamental för människans egen skull. Det är på tiden att statsmakterna inser denna sanning.

Man kan vid all mänsklig exploatering av naturen fråga sig: men människan är ju själv en djurart, en biologisk varelse, vars verksamhet därför väl måste uppfattas som ett naturligt skeende, ett utslag av en arts dynamik. På detta bör man svara ja men samtidigt erinra om, att människan genom sin intellektuella utrustning med teknikens hjälp har lyft sig själv därhän att hon är i färd med att glömma sitt ursprung och sitt beroende av den biologiska omgivningen i tron att hon står över naturens populationsdynamiska lagar. Detta är med visshet ett ödesdigert misstag, ty om exempelvis befolkningsökningen i världen accelererar som hittills, bringas vågskålen förr eller senare i det spända läge att den slår tillbaka med en katapults kraft i form av ett nytt naturens miljömotstånd, sedan tidigare populationsåterhållande faktorer som svält och kända sjukdomar kommit under kontroll.

Organisationsfrågan

Hur det statliga naturvårdsorganet bör organiseras antyder mot-

svarande ämbetsverk i andra länder. Under snart ett decennium har skrivaren av dessa rader aktivt arbetat inom den internationella naturvården. Det har varit en hård och arbetsam tid men mycket lärorik. Man får intimt lära känna hur naturvården är organiserad och hur den fungerar i olika länder. I de hundratals viktiga ärenden som styrelserna för International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) och för International Council for Bird Preservation (ICBP) årligen har att handlägga, möter man inte blott en enorm variation av problem gällande olika länder på alla kontinenter utan också en nära nog lika vid skala av skiftande grundinställningar hos resp. nationella myndigheter till vad naturvård är för något.

En mycket varierande grundinställning till naturvårdsproblemens kärna är symptomatisk och möter i praktiskt taget alla de jordens länder, som på något sätt befattar sig med naturvård av något slag. Analyserar man, med hjälp av det material de många internationella naturvårdsärendena dagligen erbjuder, varför olika länders myndigheter ser så diametralt olika på naturvårdens elementa, så finner man att deras uppfattningar utgör en spegelbild av på vilket sätt dessa länders naturvårdsorgan är organiserade och rekryterade.

Där naturvården är organiserad i form av ett självständigt statligt

ämbetsverk, huvudsakligen rekryterat av ekologer och andra biologer, har naturvården på kort tid erhållit en stark ställning, och naturvårdsmyndigheten har blivit en viktig danande faktor inom samhället och utgör inom förvaltningsapparaten en röst, till vilken alla instanser lyssnar. Där å andra sidan naturvården hankar sig fram i form av antingen ett ämbetsverk, administrerat av icke biologer, eller såsom en byrå inom något organ, där naturvården aldrig kan omfattas av annat än ett perifert intresse, råder ur naturvårdssynpunkt i regel stagnation eller tillbakagång parad med maktlöshet. Jag skulle kunna ge en mångfald exempel härpå, men det vore kanske alltför ofinkänsligt.

Nej, allt talar för att naturvården erhåller en central och självständig, statlig förankring på ett vetenskapligt, biologiskt fundament. Det finns faktiskt vetenskapsmän som tillika är goda administratörer.

Då man söker en organisationsform för den svenska naturvården och för svensk naturvårdsforskning, bör man främst ta hänsyn till att båda dessa verksamhetsgrenar helt enkelt är ekologi. Naturvårdsforskning är lika med ekologisk forskning och naturvård är tillämpad ekologi.

Som effektivaste organisationsform för svensk naturvård ter sig i mina ögon en kombination av Fish & Wildlife Service i USA och Na-

ture Conservancy i England, en uppfattning som jag framfört sedan många år tillbaka och icke haft anledning frånga under debattens gång på detta fält. Dessa statliga organ har under sin verksamhetstid visat sig vara utomordentliga instrument i den statliga förvaltningsapparaten. De kostar givetvis åtskilligt, men i båda länderna har man kunnat konstatera att uppbyggnaden av de statliga naturvårdsorganen varit lönande och nödvändiga investeringar.

Fish & Wildlife Service svarar som namnet antyder för fiske- och viltvård, men även för forskning, förvaltning av reservat osv. Organet kunde lika gärna ha kallats Conservation Service, ty det arbetar på bred bas inom alla naturvårdssektorer. Nature Conservancy har bl. a. till uppgift att vara ett rådgivande och övervakande naturvårdsorgan, att anlägga och sköta naturreservat och att organisera och utveckla forskning samt inrätta vetenskapliga tjänster i samband med denna verksamhet.

En naturvårdsstyrelse i Sverige borde alltså omfatta bl. a. jakt och fiske, vilket praktiskt betyder att den redan existerande Fiskeristy-

relsen omorganiseras och kompletteras med bl. a. jaktärendena, som f. n. sorterar under Domänstyrelsen. Med naturvård, jakt och fiske under samma ämbetstak skulle frågor av ekologisk karaktär äntligen kunna logiskt samordnas på ett för vårt land positivt sätt. Något helt nytt ämbetsverk skulle då inte behövas. I stället blir det en omorganisering, upprustning och omdöpfung av en redan befintlig styrelse, vars ram väsentligt vidgas.

Om alla kunde ha klart för sig att modern naturvård innebär en strävan till biologisk balans mellan människans behov å ena sidan och naturens möjligheter att oavbrutet tillgodose dessa behov å den andra, skulle mycket vara vunnet. Härvid får inte glömmas att vad människan begär av den levande naturen är inte enbart vad marken, vattnen, växterna och djuren konkret producerar utan också vad de tillhandahåller oss av vetenskapliga, rekreativa och estetiska värden. I båda fallen är det viktigt att vid all planering blicka framåt, att inte glömma kommande generationers rätt till det arv som heter Sverige.

(Fortsättning i nästa nr)